

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์

ชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖

ตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สาระภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

วศ.ดร.สำเนียง เลื่อนใส
นายจักรวาล วอดคำวณ
นางสาววันดี แซ่ย่อง
นายสวัสดิ์ วงศ์พันธุเศรษฐ์

ป.อ.๙, พอ.บ. (เกียรตินิยมอันดับ ๑), ศศ.ม. (สันสกฤต), Ph.D. (Sanskrit)
น.บ. (นิติศาสตร์), น.ม. (กฎหมายระหว่างประเทศ)
ศ.บ. (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ), ศ.ม. (เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ)
ศษ.บ. (สังคมศึกษา) เกียรตินิยมอันดับ ๑, วท.ม. (ภูมิศาสตร์)

ผู้ตรวจ

นายสว่างบุญ วงศ์ฟ้าเลื่อน
นางยุวาท สมบุญสุข
นายเสรี นันตา

ป.อ. ๕, พอ.บ. (พระพุทธศาสนา), พอ.ม. (พระพุทธศาสนา)
กศ.บ. (ประวัติศาสตร์), ศศ.ม. (นโยบายและวางแผนสังคม)
วท.บ. (เศรษฐศาสตร์เกษตร), วท.ม. (เศรษฐศาสตร์เกษตร),
วท.ด. (วนศาสตร์), น.บ. (นิติศาสตร์)
กศ.บ. เกียรตินิยม เอกภูมิศาสตร์, น.บ. (นิติศาสตร์), ค.ม. (การสอนสังคม)

บรรณาธิการ

นางสาวสุชาดา วาฬพันธ์

กศ.บ. (สังคมศึกษา), ค.ม. (พื้นฐานการศึกษา)

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๓

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวน ๑๐,๐๐๐ เล่ม

ISBN 978-616-07-2131-3

จัดพิมพ์โดย บริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

๑ ฝ่ายการตลาด, ฝ่ายการเงินและบัญชี, ฝ่ายผลิตและจัดส่ง :

๖๕/๑๐๕ หมู่ ๑ ซ.พระแม่กรุณีย์ ต.บ้านใหม่ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทร. ๐-๒๕๕๕-๕๕๕๕, ๐-๒๕๕๕-๕๕๕๕, ๐-๒๕๖๑-๕๕๕๐-๒

โทรสาร ๐-๒๕๖๑-๕๕๕๕, ๐-๒๕๕๕-๕๕๕๕

๒ ฝ่ายวิชาการ :

๕๕/๑๒๒ ต.เทศบาลสงเคราะห์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๕๐๐

โทร. ๐-๒๕๕๕-๕๕๕๕-๒๐, ๐-๒๕๕๕-๕๕๕๕-๕ โทรสาร ๐-๒๕๕๐-๒๕๕๒

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์เป็นของบริษัท สำนักพิมพ์เอมพันธ์ จำกัด

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม **ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม** **หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์** เล่มนี้ ได้เรียบเรียงขึ้นสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โดยยึดมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ สาระที่ ๔ ภูมิศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๖๐) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เนื้อหาในหนังสือเรียนเล่มนี้ แบ่งออกเป็น ๔ สาระ เริ่มจาก

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม แบ่งเป็น ๔ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย พระพุทธศาสนาในสังคมไทย หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักธรรมและศาสนพิธีของศาสนาต่าง ๆ มรรยาทชาวพุทธและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม แบ่งเป็น ๓ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย กฎหมายใกล้ตัวเรา วัฒนธรรมไทย การปกครองของไทย

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์ แบ่งเป็น ๒ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย ผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบและผู้บริโภคผู้เท่าทัน ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

สาระที่ ๔ ภูมิศาสตร์ แบ่งเป็น ๔ หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วย ลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย ลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติในประเทศไทย สิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในประเทศไทย การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืนในประเทศไทย

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม **ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม เศรษฐศาสตร์ และภูมิศาสตร์** เล่มนี้ จะอำนวยความสะดวกผู้สอนที่จะนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพและบรรลุตามเป้าหมายของหลักสูตร

สารบัญ

สาระที่ ๑ ศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม (พระพุทธศาสนา)

	พระพุทธศาสนาในสังคมไทย	๒
	ความสำคัญของพระพุทธศาสนา	๔
	พุทธประวัติ	๖
	พุทธสาวก	๙
	ชาดก	๑๐
	ศาสนิกชนตัวอย่าง	๑๓
	นำคิด ควรทำ	๑๔
	ปัญหาชวนคิด	๑๔

	หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	๒๐
	พระรัตนตรัย	๒๒
	พุทธศาสนสุภาษิต	๓๓
	การปฏิบัติตนตามหลักธรรมของศาสนาเพื่อแก้ปัญหา	
	อธิบายและสิ่งเสพติด	๓๔
	การสวดมนต์	๓๕
	สติสัมปชัญญะ สมาธิ และปัญญา	๓๘
	นำคิด ควรทำ	๔๔
	ปัญหาชวนคิด	๔๔

หลักธรรมและศาสนพิธีของศาสนาต่างๆ ๔๕

หลักธรรมของศาสนาต่างๆ ในประเทศไทย	๔๗
ศาสนพิธีของศาสนาต่างๆ	๕๐
นำคิด ควรทำ	๕๘
ปัญหาชวนคิด	๕๘

มรรยาทชาวพุทธและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา ๕๙

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสถานที่ต่างๆ ภายในวัด	๖๑
มรรยาทของพุทธศาสนิกชน	๖๒
การอาราธนา	๖๔
พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา	๖๕
การแสดงตนเป็นพุทธมามกะ	๗๓
นำคิด ควรทำ	๗๖
ปัญหาชวนคิด	๗๖

สาระที่ ๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

กฎหมายใกล้ตัวเรา ๓/๘

ความหมายและความสำคัญของกฎหมาย	๘๐
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของครอบครัว	๘๒
กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับชุมชน	๘๕
ประโยชน์ของการปฏิบัติตามกฎหมาย	๙๖
นำคิด ควรทำ	๙๗
ปัญหาชวนคิด	๙๗

วัฒนธรรมไทย ๙๘

ความหมายและประเภทของวัฒนธรรม	๑๐๐
ประโยชน์และคุณค่าทางวัฒนธรรม	๑๐๑
วัฒนธรรมแต่ละภูมิภาคของไทย	๑๐๒
การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม	๑๑๑
แนวทางการธำรงรักษาวัฒนธรรมไทย	๑๑๕
ความหมายและคุณค่าของมารยาทไทย	๑๑๖
มารยาทไทยและมารยาทสังคมที่ควรประพฤติปฏิบัติ	๑๑๘
นำคิด ควรทำ	๑๓๓
ปัญหาชวนคิด	๑๓๓

การปกครองของไทย ๑๓๔

บทบาทหน้าที่ของรัฐบาลและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น	๑๓๖
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยในท้องถิ่นและประเทศ	๑๓๗
การใช้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งตามระบอบประชาธิปไตย	๑๔๑
รู้เท่าทันข้อมูลข่าวสาร	๑๔๓
นำคิด ควรทำ	๑๕๐
ปัญหาชวนคิด	๑๕๐

สาระที่ ๓ เศรษฐศาสตร์

ผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ และผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน

๑๕๒

ผู้ผลิตที่มีความรับผิดชอบ

๑๕๔

ผู้บริโภคที่รู้เท่าทัน

๑๖๑

พฤติกรรมของผู้บริโภคที่บกพร่อง

๑๖๓

การใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน

๑๖๗

นำคิด ควรวา

๑๗๔

ปัญหาชวนคิด

๑๗๔

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

๑๗๕

ความสัมพันธ์ของหน่วยเศรษฐกิจที่มีต่อระบบเศรษฐกิจ

๑๗๗

ภาษีและหน่วยงานที่จัดเก็บ

๑๘๐

สิทธิของผู้บริโภค และสิทธิของผู้ใช้แรงงานในประเทศไทย

๑๘๒

การรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น

๑๘๖

นำคิด ควรวา

๑๘๗

ปัญหาชวนคิด

๑๘๗

สาระที่ ๔ ภูมิศาสตร์

ลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย

๑๙๑

ที่ตั้ง อาณาเขต ขนาด ภูมิภาคและจังหวัด

๑๙๕

ลักษณะภูมิประเทศ

๑๙๖

ลักษณะภูมิอากาศ

๒๐๔

ทรัพยากรธรรมชาติ

๒๐๕

กิจกรรมเสนอแนะ

๒๑๘

นำคิด ชวนทำ

๒๑๘

ลักษณะทางกายภาพกับภัยพิบัติ ในประเทศไทย

๒๑๙

ความหมายและประเภทของภัยพิบัติ

๒๒๑

สาเหตุ ผลกระทบ และการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ

๒๒๒

กิจกรรมเสนอแนะ

๒๔๓

นำคิด ชวนทำ

๒๔๓

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑๒

ปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ๒๔๔

สิ่งแวดล้อมทางกายภาพกับลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจ
และสังคมของประเทศไทย ๒๔๖

การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของประเทศไทย ๒๖๘

ตัวอย่างการรักษาและทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมในประเทศไทย ๒๗๔

แนวทางในการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน
ในประเทศไทย ๒๘๓

กิจกรรมเสนอแนะ ๒๘๖

นำคิด ขวนทำ ๒๘๗

บรรณานุกรม ๒๘๘

แผนผังแสดง สาระการเรียนรู้

ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม
(พระพุทธศาสนา)

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

พระพุทธศาสนา
ในสังคมไทย

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒

หลักธรรม
ทางพระพุทธศาสนา

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓

หลักธรรมและศาสนพิธี
ของศาสนาต่าง ๆ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔

มรรยาทชาวพุทธและ
พิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา

หน่วยการเรียนรู้ที่

พระพุทธศาสนาในสังคมไทย

บทเรียนนี้สอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

- **มาตรฐาน ศ ๑.๑** รู้และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสดา หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น ๆ มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

● **ตัวชี้วัด : สิ่งที่นักเรียนพึงรู้และปฏิบัติได้**

- ๑.๑ (๑) วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ หรือความสำคัญของศาสนาที่ตนนับถือ
- (๒) สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขาร จนถึงสังเวชนียสถาน หรือประวัติศาสดาที่ตนนับถือ ตามที่กำหนด
- (๓) เห็นคุณค่าและปฏิบัติตามแบบอย่างการดำเนินชีวิต และข้อคิด จากประวัติสาวก ชาดกเรื่องเล่า และศาสนิกชนตัวอย่างตามที่กำหนด
- (๔) ชื่นชมการทำดีของบุคคลในประเทศตามหลักศาสนา พร้อมทั้งบอกแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

กิจกรรมฝึกทักษะที่ควรเพิ่มให้นักเรียน

- ๑ นักเรียนแสดงความคิดเห็นอย่างเสรีในประเด็นเรื่องความสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทยแล้วช่วยกันสรุปเป็นผังความคิด เรื่องพระพุทธประวัติที่เรียนมาแล้วตั้งแต่ประสูติ จนถึงการประกาศพระพุทธศาสนา
- ๒ สรุปรูปแนวคิดที่ได้จากประวัติพุทธสาวก ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่าง
- ๓ ยกตัวอย่างบุคคลในประเทศที่ประพฤติปฏิบัติตามหลักศาสนาที่น่ายกย่อง

แนวคิด

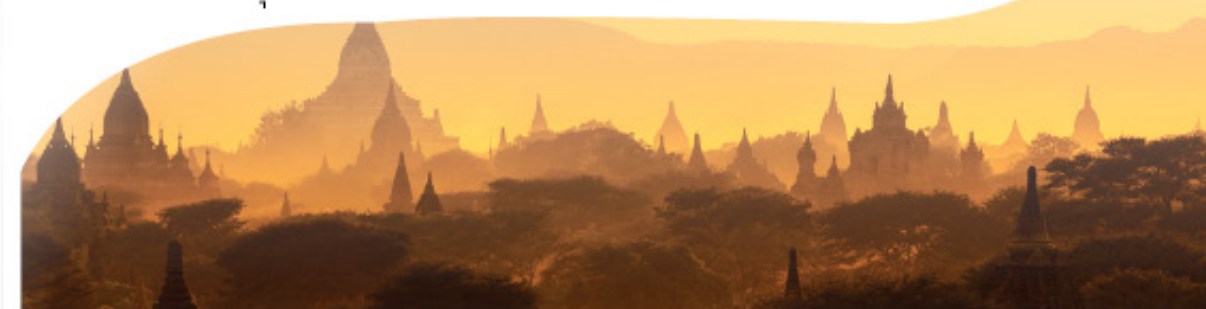
พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่คนไทยส่วนใหญ่นับถือสืบต่อกันมาช้านาน มีความสำคัญในฐานะเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติไทย เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยให้เป็นหนึ่งเดียวกัน พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่างได้ให้ข้อคิดและแบบอย่างของการดำเนินชีวิตที่ดีต่อคนไทย ภูมิใจในความ เป็นชาติไทยที่มีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข

สาระการเรียนรู้

- ๑ ความสำคัญของพระพุทธศาสนา
- ๒ พุทธประวัติ
- ๓ พุทธสาวก
- ๔ ชาดก
- ๕ ศาสนิกชนตัวอย่าง

อ่านบทเรียนนี้แล้วนักเรียนจะมีความสามารถ

- ๑ วิเคราะห์ความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมไทยได้
- ๒ สรุปรูปพุทธประวัติตั้งแต่ปลงอายุสังขาร จนถึงสังเวชนียสถานได้
- ๓ บอกข้อคิดและปฏิบัติตามแบบอย่างการดำเนินชีวิตจากประวัติ พุทธสาวก ชาดก และศาสนิกชนตัวอย่างได้

ความสำคัญของพระพุทธศาสนา

พระพุทธศาสนาได้เจริญรุ่งเรืองในดินแดนไทยมาช้านาน คนไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา และน้อมนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต ทั้งทางด้านการประพฤติปฏิบัติตน ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎระเบียบในสังคม และวัฒนธรรมทางด้านต่างๆ ล้วนได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น

ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในสังคมไทย ได้แก่

๑ พระพุทธศาสนาเป็นรากฐานและมรดกทางวัฒนธรรมไทย

บรรพบุรุษไทยนับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่แรกเริ่มสถาปนาอาณาจักรไทย และได้สร้างสรรค์วัฒนธรรม สืบทอดเป็นมรดกทางวัฒนธรรมติดต่อกันมาช้านาน แม้มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม รวมทั้งการรับแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมกับชาติอื่น แต่ก็ได้ดัดแปลงให้เหมาะสมกับวิถีไทยที่นับถือพระพุทธศาสนามาแต่ดั้งเดิม สืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน จนกลายเป็นเอกลักษณ์ไทยที่ได้รับการยกย่องและชื่นชมจากนานาชาติ ดังนี้

๑.๑ ทางด้านลักษณะนิสัยและวิถีการดำเนินชีวิต

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้หล่อหลอมจิตใจคนไทยให้ละเว้นความชั่ว ทำความดี และทำจิตใจให้ผ่องใสบริสุทธิ์ คนไทยส่วนใหญ่จึงมีลักษณะนิสัยเป็นเอกลักษณ์ เช่น มีความกรุณาปราณีต่อผู้ที่ตกทุกข์ได้ยาก ให้อภัยต่อผู้ที่สำนึกผิด เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือผู้อื่น ยิ้มแย้มแจ่มใส ส่วนการดำเนินชีวิตคนไทยให้ความเคารพนับถือผู้อาวุโสกว่า และใช้การไหว้และการกราบเป็นการแสดงความเคารพระหว่างบุคคลในสังคม

คนไทยให้ความสำคัญกับการทำบุญและทำทาน สะท้อนผ่านการดำเนินชีวิตประจำวันของคนไทย เช่น การตักบาตร การปล่อยนกปล่อยปลา การบริจาคเงินแก่ผู้ประสบภัยพิบัติ

การไหว้เป็นการแสดงความเคารพตามวัฒนธรรมไทย

๑.๒ ทางด้านภาษาไทยและวรรณคดีไทย

ภาษาไทยที่เราใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันทุกวันนี้ ได้รับอิทธิพลมาจากภาษาบาลี ซึ่งเป็นภาษาที่ใช้ในพระพุทธศาสนา เช่น คำว่า กรูณ หมายถึง ผ้าที่ถวายพระที่จำพรรษาแล้ว กลีกรม หมายถึง การทำนา ทำไร่ ทำสวน ดุหัตถ์ หมายถึง ผู้ครองเรือนไม่ใช่นักบวช

วรรณกรรมไทยหลายเรื่องได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา เช่น เรื่องมหาเวสสันดรชาดก พระมหาชนก พระราชนิพนธ์สิบสองเดือน

๑.๓ ศิลปกรรมไทย

คนไทยได้สร้างสรรค์ศิลปกรรมไทยอันเนื่องด้วยความศรัทธาในพระพุทธศาสนา จนมีความงดงามเป็นเอกลักษณ์โดดเด่น เรียกว่า พุทธศิลป์ไทย ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกับชาติอื่นๆ เช่น

- ◆ รูปแบบของสถาปัตยกรรม ได้แก่ โบสถ์ วิหาร เจดีย์
- ◆ จิตรกรรม ได้แก่ ภาพวาดตามผนังหรือเพดานในโบสถ์วิหาร ที่เรียกว่า จิตรกรรมฝาผนัง และลวดลายอ่อนช้อยงดงามเป็นเอกลักษณ์ เรียกว่า ลายไทย
- ◆ ประติมากรรม ได้แก่ การปั้น การหล่อพระพุทธรูป การปั้นและแกะสลักเครื่องประดับอาคารต่างๆ

นอกจากนี้ศิลปะแขนงอื่นๆ เช่น ดนตรี นาฏศิลป์ ยังนำเรื่องราวในพุทธศาสนาไปปรับแต่งเพื่อใช้เป็นการแสดงประกอบดนตรีและนาฏศิลป์ไทยด้วย

๑.๔ ขนบธรรมเนียมประเพณี

คนไทยมีขนบธรรมเนียมประเพณีตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เช่น การทำบุญวันเกิด การขึ้นบ้านใหม่ การแต่งงาน งานศพ ล้วนเกี่ยวเนื่องกับความเชื่อและพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น นอกจากนี้ยังมีประเพณีทำบุญประจำเทศกาลต่างๆ ของแต่ละท้องถิ่น เช่น ประเพณีแห่เทียนในวันเข้าพรรษา ประเพณีตักบาตรเทโวในวันออกพรรษา

๒ พระพุทธศาสนาเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นหลักในการพัฒนาชาติ

วัด และพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาอยู่คู่กับสังคมไทยมาช้านาน นอกจากเป็นสถานที่ประกอบพิธีกรรมในพุทธศาสนาแล้ว วัดยังเป็นสถานที่สำคัญของชุมชนมาตั้งแต่อดีต เช่น เป็นแหล่งเรียนรู้ เป็นที่ประชุมของชาวบ้าน เป็นที่แจ้งข่าวสารของทางราชการ เป็นแหล่งที่พักพิงเมื่อประสบความทุกข์ยาก

กล่าวได้ว่าพระพุทธศาสนามีความสำคัญในสังคมไทย มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์รวมจิตใจและเป็นหลักในการพัฒนาชาติ ดังนี้

๑. พระพุทธศาสนาสร้างความรักและความสามัคคีในสังคม ผ่านความร่วมมือร่วมแรงกันของชุมชนในท้องถิ่นในการกระทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การจัดประเพณีสำคัญในเทศกาลต่างๆ ของไทย การซ่อมแซมบูรณะศาสนสถานและศาสนวัตถุ การทำบุญหรือทำทานในวาระต่างๆ

๒. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สอนให้คนทำดี ไม่เบียดเบียนทำร้ายซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ทำให้คนไทยมีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิต สังคมก็มีความสงบสุข

๓. พระสงฆ์ เป็นผู้นำในชุมชนท้องถิ่นสร้างสรรค์ความเจริญรุ่งเรืองร่วมมือกันทำสาธารณประโยชน์ เช่น ขุดลอกแหล่งน้ำ เป็นผู้นำในการอุปถัมภ์การศึกษาเยาวชน การรักษาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

พุทธประวัติ

พุทธประวัติ คือ ประวัติของพระพุทธเจ้าศาสดาของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีประวัติโดยสรุปดังนี้

พระพุทธเจ้ามีพระนามเดิมว่า “สิทธัตถะ” แปลว่าผู้สำเร็จดังปรารถนา เป็นพระโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ กษัตริย์แห่งกรุงกบิลพัสดุ์ และพระนางสิริมหามายา พระองค์ประสูติเมื่อวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ทรงสำเร็จศิลปศาสตร์ ๑๘ ประการ ในสำนักของครุวิศวามิตร

เมื่อพระชนมายุได้ ๑๖ พรรษาทรงอภิเษกสมรสกับพระนางยโสธรา ธิดาแห่งกษัตริย์เมืองเทวทหะ มีพระโอรส ๑ พระองค์นามว่า “ราहुล”

เสด็จออกผนวชเมื่อพระชนมายุ ๒๙ พรรษา และได้ตรัสรู้ธรรม เมื่อพระชนมายุ ๓๕ พรรษา (หลังจากออกผนวชได้ ๖ พรรษา) ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นเวลา ๔๕ ปี จนพระชนมายุได้ ๘๐ ปี ในปีสุดท้ายก่อนปรินิพพานมีเหตุการณ์สำคัญดังนี้

๑ ปลงอายุสังขาร

ปลงอายุสังขาร คือ กำหนดวันปรินิพพาน เหตุการณ์นี้เกิดขึ้นล่วงหน้า ๓ เดือนก่อนวันปรินิพพาน (ตรงกับวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๓) ที่ป่าเวฬุวัน เมืองเวสาลี

๒ ปิณณมสาวก

ปิณณมสาวก คือ สาวกองค์สุดท้ายของพระองค์ก่อนปรินิพพาน ปิณณมสาวกองค์นี้มีชื่อว่า พระสุภัททะ

ตามประวัติกล่าวว่าขณะที่พระพุทธเจ้าประทับรักษาพระอาการประชวรอยู่ที่สาละวันมโหฬาร มีพราหมณ์ชื่อสุภัททะมาขอเข้าเฝ้าเพื่อถามปัญหา แต่พระอาการที่ห้ามไม่ยอมให้รับทูล เมื่อพระพุทธเจ้าทรงทราบก็ทรงอนุญาตให้เข้าเฝ้าทูลถามปัญหาได้ สิ้นสุดการถามปัญหาและการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า พราหมณ์สุภัททะเกิดความเลื่อมใสศรัทธาทูลขอบวชเป็นพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาถือเป็นสาวกองค์สุดท้าย เรียกว่า “ปิณณมสาวก”

๓ ปรินิพพาน

ปรินิพพาน หมายถึง การดับสนิทจากกิเลสหรือตาย (ใช้สำหรับพระพุทธเจ้าและพระอรหันต์) พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานในวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ ที่สาละวันมโหฬาร เมืองกุสินารา แคว้นมัลละ ขณะพระชนมายุได้ ๘๐ พรรษา หลังจากเผยแผ่ศาสนาได้ ๔๕ ปี ก่อนที่จะปรินิพพานพระองค์ประทานปัจฉิมโอวาทเรื่อง “อัปปมาตธรรม” แก่พระสาวก มีความว่า

ดูก่อนภิกษุทั้งหลายบัดนี้เราขอเตือนท่านทั้งหลายว่า สังขารทั้งหลายล้วนมีความเสื่อมไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจทั้งปวง (ทั้งประโยชน์ของตนและประโยชน์ส่วนรวม) ให้สำเร็จบริบูรณ์ด้วยความไม่ประมาทเถิด

๔ การถวายพระเพลิง

การถวายพระเพลิง คือ การเผาศพหรือเผาพุทธสรีระภายหลังเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ๗ วันตรงกับวันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๖ ที่มกุฏพันธนเจดีย์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของกรุงกุสินารา ปัจจุบันชาวพุทธถือเป็นวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า “วันอัฐมีบูชา”

๕ การแจกพระบรมสารีริกธาตุ

พระบรมสารีริกธาตุ คือ พระอัฐิธาตุหรือกระดูกของพระพุทธเจ้า การแจกพระบรมสารีริกธาตุเกิดขึ้นภายหลังเสร็จสิ้นการถวายพระเพลิงเสร็จแล้ว โดยกษัตริย์เมืองมัลละได้เก็บพระบรมสารีริกธาตุทั้งหมดไว้ ต่อมากษัตริย์จากเมืองอื่นทราบข่าวส่งทูตมาทูลขอพระบรมสารีริกธาตุไปบูชาที่เมืองของตนบ้าง บางเมือง

มีการยกกองทัพมาด้วยเพื่อแย่งชิงหากษัตริย์เมืองมัลลจะไม่ยอมแบ่ง โทณพราหมณ์เห็นเหตุการณ์นั้นเกรงว่าจะเกิดปัญหาทะเลาะวิวาทแย่งชิงพระบรมสารีริกธาตุ จึงอาสาเป็นคนกลางแบ่งให้ ด้วยความที่เป็นพราหมณ์อาวุโสและเป็นที่เคารพ บรรดากษัตริย์ทั้งหมดจึงยอมให้โทณพราหมณ์เป็นผู้แบ่งพระบรมสารีริกธาตุ

โทณพราหมณ์แบ่งพระบรมสารีริกธาตุออกเป็น ๘ ส่วนเท่าๆ กัน และได้มอบให้กษัตริย์ ๘ เมืองคือ

๑. เมืองราชคฤห์ ๒. เมืองไพศาลี ๓. เมืองกบิลพัสดุ์ ๔. เมืองอันลัทธิปะ ๕. เมืองรามคาม ๖. เมืองเวฐทีปกะ ๗. เมืองปาวา ๘. เมืองกุสินารา โดยโทณพราหมณ์ขอทานนาที่ดักแบ่งพระบรมสารีริกธาตุไปบูชาโดยบรรจุไว้ในสถูปสำคัญในเมืองกุสินารา

ส่วนพระเจ้าโมริยะกษัตริย์เมืองปีปผลวัน เดินทางมาถึงที่หลังจึงเก็บอังคาร (ขี้เถ้า) ไปสักการบูชาแทนพระบรมสารีริกธาตุที่กษัตริย์แต่ละเมืองได้ไป ส่วนใหญ่จะนำไปบรรจุไว้ในสถูปเจดีย์ไว้ให้ประชาชนได้สักการบูชา

ความรู้เพิ่มเติม

เจดีย์ในพระพุทธศาสนามี ๔ ประเภทคือ

๑. ธาตุเจดีย์ เจดีย์ที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ
๒. บริโภคเจดีย์ เจดีย์ที่บรรจุข้าวของเครื่องใช้ คือ สิ่งของที่พระพุทธเจ้าทรงใช้สอย เช่น บาตร จีวร หรือบริวารอื่นๆ
๓. ธรรมเจดีย์ เจดีย์ที่บรรจุพระธรรม เช่น บรรจุใบลานที่จารึกพระพุทธพจน์
๔. อุทเทสิกเจดีย์ เจดีย์ที่สร้างอุทิศพระพุทธเจ้า ได้แก่ พระพุทธรูป

ธาตุเจดีย์

บริโภคเจดีย์

ธรรมเจดีย์

อุทเทสิกเจดีย์

พุทธสาวก

พุทธสาวก หมายถึง สาวกของพระพุทธเจ้าในขณะที่พระองค์มีพระชนม์อยู่ เป็นพระอริยบุคคลอยู่ร่วมสมัยกับพระองค์

การศึกษาประวัติพุทธสาวก เป็นการระลึกถึงประวัติและผลงานของท่านเหล่านั้นเพื่อนำแบบอย่างข้อคิดที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต ในขั้นนี้กำหนดให้ศึกษาประวัติพุทธสาวก คือ พระราชนิพนธ์

พระราชนิพนธ์

พระราชนิพนธ์เกิดในวาระพราหมณ์ ณ เมืองราชคฤห์ เดิมมีฐานะปานกลาง แต่เมื่อมีครอบครัวต้องเลี้ยงดูบุตรภรรยาฐานะจึงยากจนลง เมื่อท่านเข้าสู่วัยชราครอบครัวลูกเมียรังเกียจจึงทอดทิ้งท่านไป จนต้องอาศัยที่วัดเวฬุวัน รัชชูปการ จัดน้ำฉันน้ำใช้ ชักจิวร ทำความสะอาด แลกกับอาหารการกินและที่อยู่อาศัย

พระราชนิพนธ์ใจบุญเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามาก แต่ขอบวชกับพระรูปใด ก็ไม่มีผู้รับบวชให้ เพราะเห็นว่าท่านชราภาพแล้วจะปฏิบัติตามพระธรรมวินัยไม่ได้ ท่านจึงไปขอบวชกับพระพุทธเจ้า พระพุทธเจ้าทรงเห็นว่าท่านมีอุปนิสัยสมควรได้รับการอนุเคราะห์ พระพุทธเจ้าจึงตรัสในที่ประชุมสงฆ์ว่า ผู้ใดเคยได้รับการสงเคราะห์จากราพราหมณ์บ้าง เมื่อพระสารีบุตรรับว่าเคยได้รับบิณฑบาตจากราพราหมณ์เป็นข้าว ๑ ททัพพี พระพุทธเจ้าจึงทรงอนุญาตให้พระสารีบุตรบวชให้ด้วยวิธี “ญัตติจตุตถกัมมอุปสัมปทา” (การบวชด้วยการขอมติจากที่ประชุมสงฆ์)

เมื่อบวชแล้วพระราชนิพนธ์ปฏิบัติตามคำสั่งสอนแนะนำของพระอุปัชฌาย์ทุกประการ จนจิตสงบ ไม่นานก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ และได้รับการยกย่องจากพระพุทธเจ้าว่าเป็นผู้ว่านอนสอนง่าย และมีปฏิภาณยอดเยี่ยมเข้าใจในพระธรรมเทศนาได้เร็ว พระราชนิพนธ์ช่วยกิจพระพุทธศาสนาอยู่ได้พอสมควรถึงนิพพาน

ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิต

ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิตที่ได้จากการศึกษาประวัติของพระราชนิพนธ์ คือ

๑. มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา
๒. เป็นผู้ว่านอนสอนง่าย
๓. ใฝ่รู้ใฝ่เรียน

ชาดก

ชาดก คือ เรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทธเจ้าในขณะเสวยพระชาติก่อนๆ ในชั้นนี้กำหนดให้ศึกษาชาดก จำนวน ๒ เรื่องคือ ทิณิโกศลชาดก และสัพพทริชาดก

ทิณิโกศลชาดก

ในอดีตกาลพระเจ้าพรหมทัตแห่งเมืองพาราณสี ได้ยกทัพไปตีแคว้นโกศล ซึ่งมีกำลังอ่อนแอกว่า ทำให้พระเจ้าทิณิและพระมเหสีที่มีครรภ์แก่ใกล้คลอด ต้องหนีไปขอหลบซ่อนตัวอยู่กับช่างปั้นหม้อคนหนึ่งในเมืองพาราณสี ต่อมาพระมเหสีให้กำเนิดที่ฆาฏุมาร เมื่อเจริญวัยพอสมควรพระเจ้าทิณิจึงส่งพระกุมารไปเรียนศิลปวิทยาที่เมืองอื่นเพราะเกรงภัยจากพระเจ้าพรหมทัต หลายปีต่อมา นายช่างกลบหรือช่างตัดผมของพระเจ้าทิณิ ได้เข้าสวามิภักดิ์ต่อพระเจ้าพรหมทัต และบอกที่หลบซ่อนของพระเจ้าทิณิ พระเจ้าพรหมทัตจึงสั่งให้ทหารไปคุมตัวพระเจ้าทิณิและพระมเหสี จับมัดแห่ประจานไปทั่วเมืองแล้วให้นำไปประหารชีวิตเป็นเวลาเดียวกับที่ที่ฆาฏุมารเรียนสำเร็จและกลับมาพอดี

พระเจ้าทิณิทรงเห็นพระราชโอรสแฝงตัวอยู่ในกลุ่มคน จึงตรัสให้โอรสคอยๆ สอนไม่ให้จงเวรพระเจ้าพรหมทัต มีความว่า “จงเห็นแก่ยาว อย่าเห็นแก่สั้น เวรย่อมไม่ระงับเพราะจงเวร แต่ระงับได้เพราะไม่จงเวร” ที่ฆาฏุมารใช้อุบายมอมเหล้าทหารแล้วนำพระศพพระชนกชนนีไปเผาทำประตักชัน ๓ รอบ

พระเจ้าพรหมทัตมองเห็นเหตุการณ์ขณะยืนประทับอยู่บนปราสาท ทำให้พระองค์ทรงทราบว่า ภัยกำลังมาถึงพระองค์ ที่ฆาฏุมารมีความมุ่งมั่นที่จะลอบปลงพระชนม์พระเจ้าพรหมทัต จึงแฝงตัวใช้ศิลปะการบังคับช้างและการขับร้องบรรเลงดนตรีที่ไพเราะ เพื่อให้พระเจ้าพรหมทัตโปรด และแต่งตั้งให้เป็นทหารรักษาพระองค์ได้รับใช้ใกล้ชิด อยู่มาวันหนึ่งพระเจ้าพรหมทัตเสด็จออกล่าสัตว์มีเพียงที่ฆาฏุมารเท่านั้นเป็นนายสารถี ขับรถพาพระองค์แยกจากเหล่าทหารไปยังป่าอีกแห่งหนึ่ง พระเจ้าพรหมทัตทรงรู้สึกเหน็ดเหนื่อยมาก จึงบรรทมหลับที่ใต้ถุนของที่ฆาฏุมาร ที่ฆาฏุมาร จึงเห็นโอกาสที่จะแก้แค้นแทนพระชนกชนนี พระองค์ยกดาบขึ้นถึง ๓ ครั้ง พระเจ้าพรหมทัตทรงตกพระทัยตื่นพอดีที่ฆาฏุมารจึงแสดงตัวว่าเป็นพระโอรสของพระเจ้าทิณิ และกำลังจะฆ่าพระองค์ แต่เปลี่ยนใจเพราะนึกถึงพระโอรสของพระบิดาที่ตรัสสั่งสอนไว้ พระเจ้าพรหมทัตและที่ฆาฏุมารต่างก็สัญญาว่าจะให้ชีวิตแก่กันและกัน เมื่อกลับเข้าสู่เมืองพาราณสี พระเจ้าพรหมทัตโปรดให้ที่ฆาฏุมารอภิเษกกับพระราชธิดา และมอบแคว้นโกศลให้ปกครองสืบไป เพื่อชดเชยความผิดที่ตนเองเคยทำไว้ เป็นการตอบแทนความมีคุณธรรมของที่ฆาฏุมาร

ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิต

ข้อคิดและแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ได้จากการศึกษาเรื่องทิณิโกศลชาดก คือ

๑. การให้อภัย
๒. การไม่จงเวร

สัพพทาสีชาดก

ในอดีตกาลเมืองพาราณสีมีปุโรหิตท่านหนึ่งมีปัญญาเฉลียวฉลาดยิ่ง ได้เรียนรู้วิทยาการและศิลปศาสตร์ต่าง ๆ จนเจนจบทุกวิชา อีกทั้งยังรู้เวทมนตร์วิเศษ “ปฐวิชัย” ซึ่งเป็นมนตร์ที่สามารถกล่อมใจให้ผู้อื่นเชื่อฟังเกิดความจงรักภักดีได้

วันหนึ่ง ปุโรหิตได้ไปนั่งทบทวนมนตร์นั้นอยู่บนเนินเขาแห่งหนึ่ง ขณะนั้น สุนัขจิ้งจอกตัวหนึ่งนอนอยู่ในโพรงไม้ใกล้ ๆ ได้ยินปุโรหิตท่องบ่นเวทมนตร์นั้นก็ตั้งใจ ฟังจนจำได้ทั้งหมด

เมื่อสุนัขจิ้งจอกกลับเข้าป่าก็ร้ายมนตร์บทนั้นบังคับให้สัตว์ใหญ่น้อย หลงใหลมาจงรักภักดีให้อยู่ในอำนาจของตน และการที่ได้สัตว์ต่าง ๆ มาเป็นบริวาร ทำให้สุนัขจิ้งจอกเกิดความโลภคิดจะชิงราชสมบัติของพระราชามือเมืองพาราณสี จึงรวบรวมสัตว์ป่าเป็นกองทัพไปร่ายล้อมเมืองพาราณสีไว้ ทำให้ชาวเมืองพาราณสี ตกใจเป็นอย่างมาก ได้แต่ปิดประตูเมืองอยู่ข้างใน

ครั้งนั้น ปุโรหิตได้รับอาสาไปปราบสุนัขจิ้งจอกโดยมีต้องใช้กำลังทหารไป ล้อม พระราชาเห็นด้วยและทรงเตือนปุโรหิตให้ระวังตัว ปุโรหิตจึงขึ้นไปบนกำแพงเมือง แล้วตะโกนว่า “เดรัจฉานเช่นสุนัขจิ้งจอกอย่างพวกเจ้าเนรี จะทำอะไรได้ แม้จะคิด เช่นฆ่าชาวเมืองก็คงไม่มีปัญญาหรอก”

สุนัขจิ้งจอกผู้โอหังแต่เบาปัญญาได้ฟังก็โกรธ จึงตะโกนตอบไปว่า “โง่เลย เราจะเช่นฆ่าชาวเมืองไม่ได้ เพียงแต่เราให้พญาราชสีห์สมุนของเราแผดเสียง ร้องกึกก้องเท่านั้น คนก็แก้วหูแตกตายกันแล้ว”

ปุโรหิตจึงลงจากกำแพงมาทูลพระราชาให้ป่าวประกาศให้ชาวเมืองหา แบ้งถั่วหรือดินเหนียวอุดหูตนเองและสัตว์เลี้ยงของตนด้วย จากนั้นปุโรหิตได้ขึ้นไป บนกำแพงมองลงไปเห็นสุนัขจิ้งจอกยืนเหยียบหลังพญาราชสีห์ ๒ ตัว โดยที่ราชสีห์ ๒ ตัว ยืนบนหลังข้างอีกคู่หนึ่ง ก็คิดยุทวิธีเอาชนะกองทัพสัตว์ได้ทันที จึงตะโกน ทำทนายไปว่า “เจ้าสุนัขจิ้งจอกเบาปัญญา อูบายวิธีของเจ้าที่จะทำให้ชาวเมือง แก้วหูแตกนั้นไม่สำเร็จหรอก ชะรอยเจ้าคงทำไม่ได้และสิ้นคิดเสียแล้ว” สุนัขจิ้งจอก ได้ยินยังไม่โง่ จึงร้องออกคำสั่งให้พญาราชสีห์แผดเสียงให้ดังที่สุดทันที

พญาราชสีห์ผู้ต้องมนตร์ของสุนัขจิ้งจอกจึงแผดเสียงดังลั่นป่านฟ้าร้องฟ้าผ่า สนั่นลั่นป่าดง เสียงแผดร้องของพญาราชสีห์ทำให้ข้างทั้งสองเขือกเกิดความตระหนก ตกใจสุดขีดต่างวิ่งไปคนละทาง สุนัขจิ้งจอกจึงพลัดตกจากหลังพญาราชสีห์กระแทกพื้นดิน และถูกสัตว์อื่น ๆ ที่วิ่งหนีตายเหยียบจนจบชีวิตอย่างน่าอนาถ

พระเจ้าพรหมทัตผู้เป็นพระราชามือเมืองพาราณสีได้ประกาศยกย่อง เกียรติคุณและปัญญาอันแหลมคมของท่านปุโรหิต ชาวเมืองทั้งหลายต่างแซ่ซ้อง สรรเสริญ ท่านปุโรหิตจึงสั่งสอนชาวเมืองว่า “ผู้หลงใหลในอำนาจจะตกไปสู่ความโลภ ความหลงใหลจะนำไปสู่ความเสื่อมทรามทางจิตใจถึงขั้นทำลายตนเองและพวกพ้อง ได้ในที่สุด”

ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิต

ข้อคิดและแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ได้จากการ ศึกษาชาดกเรื่อง สัพพทาสีชาดก “การใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา”

ศาสนิกชนตัวอย่าง

ศาสนิกชนตัวอย่าง หมายถึง ตัวอย่างของชาวพุทธที่น่าคำสอนใน พระพุทธศาสนาไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตจนประสบความสำเร็จ มีชื่อเสียง เป็นที่ยอมรับนับถือ และเป็นแบบอย่างให้คนรุ่นต่อมาได้ยึดถือและปฏิบัติตาม ในขั้นนี้กำหนดให้ศึกษา ๒ ท่านคือ

๑. พ่อขุนรามคำแหงมหาราช
๒. สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นพระโอรสของพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ปฐมกษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัย กับนางเสือง

เมื่อพระชนมายุได้ ๑๙ พรรษา ทรงทำยุทธหัตถีมีชัยเหนือเจ้าขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด พระราชบิดาจึงขนานนามว่า “พระรามคำแหง” หมายถึง พระรามผู้กล้าหาญ ทรงขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์ลำดับที่ ๖ แห่งกรุงสุโขทัย ใน พ.ศ. ๑๘๒๒-พ.ศ. ๑๘๔๑ (รวมครองราชสมบัติ ๑๙ ปี)

ในรัชสมัยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช เป็นยุคที่กรุงสุโขทัยเจริญรุ่งเรืองที่สุดในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง การเกษตร การอุตสาหกรรม รวมถึงด้านวัฒนธรรมและศาสนา

พ่อขุนรามคำแหงมหาราช เสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๑๘๔๑

ด้วยพระราชกรณียกิจของพระองค์ที่มีคุณูปการอย่างมากมายังต่อกรุงสุโขทัยและแผ่นดินไทย จึงทรงได้รับการยกย่องเป็น “มหาราช” พระองค์แรกของไทย

พระราชกรณียกิจ

๑. ด้านการปกครอง

ทรงมีความกล้าหาญร่วมทำสงครามกับพระราชบิดา รบชนะขุนสามชน เจ้าเมืองฉอด ทรงปกครองไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินด้วยความยุติธรรม และมีเมตตาต่อพสกนิกร ทรงให้แขวนกระดิ่งไว้หน้าประตูพระราชวังเพื่อให้ประชาชนที่เดือดร้อนได้ร้องทุกข์ ทรงนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้เป็นเครื่องช่วยในการปกครอง สร้างความปรองดองและสันติสุขให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชน ทรงออกว่าราชการโดยประทับบนพระแท่นมั่งคสิลาบาตร ให้ราษฎรและข้าราชการบริพารเข้าเฝ้าและทรงอบรมศีลธรรมจรรยาแก่ประชาชน ส่งผลให้ประชาชนตั้งอยู่ในศีลธรรมและเกิดความสงบสุขในบ้านเมือง

๒. ด้านการทูต

พระองค์ได้เจริญสัมพันธไมตรีกับพระเจ้ามังรายแห่งล้านนา และพ่อขุนผาเมืองแห่งเมืองพะเยา ความสัมพันธ์ของกษัตริย์ทั้ง ๓ พระองค์ช่วยให้นบ้านเมืองมีความมั่นคงถาวรเป็นปึกแผ่นเป็นเวลายาวนาน

๓. ด้านเศรษฐกิจ

พระองค์โปรดให้สร้างทำนบพระร่วงหรือสรีดภงส์ จัดทำระบบชลประทานให้มีประสิทธิภาพ กักเก็บน้ำไว้ใช้ และทำท่อดินเผาชักน้ำเข้ามาในตัวเมืองเพื่อประโยชน์ทางการอุปโภค บริโภค และการเกษตร ทรงส่งเสริมการค้าขายทั้งภายในเมืองสุโขทัยโดยไม่เก็บภาษีผ่านด่าน (จังกอบ) กับพ่อค้าแม่ค้าที่จะเข้ามาที่สุโขทัย และติดต่อค้าขายกับต่างชาติ เช่น มอญ จีน ทรงจัดเครื่องบรรณาการไปประเทศจีน ทำให้มีการติดต่อค้าขายกันด้วยดี

๔. ด้านศาสนา

ทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา โดยทรงนิมนต์พระสงฆ์ นิกายเถรวาทลัทธิลังกาวงศ์จากนครศรีธรรมราชมาเผยแผ่และประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่สุโขทัย นอกเหนือจากที่ทรงนำเอาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาช่วยเป็นเครื่องมือในการปกครองแล้ว ยังสนับสนุนการเผยแผ่พระพุทธศาสนา โดยสร้างพระแท่นมั่งคสิลาบาตร เพื่อเป็นที่ให้พระสงฆ์มาแสดงธรรมแก่ประชาชน ในวันพระ และวันสำคัญทางศาสนา ส่งผลให้พระพุทธศาสนาเจริญตั้งมั่นในกรุงสุโขทัย และสืบเนื่องมาจวบจนปัจจุบัน

๕. ด้านวัฒนธรรม

ทรงประดิษฐ์อักษรไทยขึ้นใช้เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๖ เรียกว่า “ลายสือไทย” อันเป็นต้นแบบของอักษรไทยในปัจจุบัน นับเป็นพระราชกรณียกิจสำคัญที่แสดงถึงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ทำให้คนไทยมีตัวอักษรไทยและภาษาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ

๖. พ่อขุนรามคำแหงมหาราชทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่กล้าหาญ

ในสมัยของพระองค์ได้ขยายอาณาเขตออกไปอย่างกว้างขวาง ทรงพระปรีชาสามารถ ประกอบพระราชกรณียกิจหลายด้านที่เป็นประโยชน์ และมีความสำคัญต่อชาติไทยเราจนทุกวันนี้

ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิต

ข้อคิดและแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ได้จากการศึกษาประวัติของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช คือ

๑. มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา
๒. มีความกล้าหาญ
๓. มีปัญญาเฉลียวฉลาด

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส (พระเจ้าลูกยาเธอ พระองค์เจ้าवासกรี) ทรงประสูติเมื่อ ๑๑ ธันวาคม ๒๓๓๓ ทรงเป็นพระราชโอรสของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และเจ้าจอมมารดาจุ้ย (ท้าวทรง บันดาล) ทรงผนวชเป็นภิกษุเมื่อ พ.ศ. ๒๓๕๔ และประทับอยู่ที่วัดพระเชตุพนฯ ทรงเล่าเรียนทางอักษรศาสตร์ทั้งภาษาขอมและบาลีจากสมเด็จพระวันรัต เจ้าอาวาส วัดพระเชตุพนฯ ประกอบกับทรงใฝ่รู้ใฝ่เรียนและมีพระปรีชาสามารถมาก พระองค์จึงมีความเชี่ยวชาญในทุกๆ ด้าน และด้วยพระจริยาวัตรที่เรียบง่ายงดงามทำให้เป็นที่เคารพนับถือของบุคคลทั่วไป เมื่อผนวชได้ ๓ พรรษา สมเด็จพระวันรัตถึงแก่มรณภาพลงในกลางพรรษา

ครั้นออกพรรษาในช่วงเวลาทอดผ้าพระกฐิน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงโปรดแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งพระราชคณะและตำแหน่งเจ้าอาวาส พร้อมทั้งโปรดให้ครองผ้ากฐิน ท่านถวายพระพรว่า ขอตัวที่จะไม่ครองผ้ากฐินโดยทรงอ้างว่า พระองค์ยังไม่พร้อมและมีอายุพรรษาน้อยเมื่อเทียบกับพระสงฆ์รูปอื่นๆ ประกอบกับมีธรรมเนียมปฏิบัติของพระสงฆ์ผู้เป็นหัวหน้าจะต้องกล่าวคำปรารภถึงที่มาของผ้ากฐิน (อปโลกนกรรมหรืออปโลกน์) และต้องกล่าวคำให้ที่ประชุมสงฆ์ทราบถึงพระสงฆ์ผู้ครองผ้ากฐิน (เมตติยง) ผ้ากฐิน พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจึงมีพระบรมราชโองการให้ยกเลิกธรรมเนียมปฏิบัตินั้นตั้งแต่นั้นและใช้มาตราบปัจจุบัน

ต่อมาโปรดเกล้าฯ ให้ดำรงพระยศเป็นกรมหมื่นนุชิตชิโนรส ศรีสุตตชิตยวงศ์ มีสมณศักดิ์เสมอพระราชาคณะชั้นสามัญ ครั้นในรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้ปฏิสังขรณ์วัดพระเชตุพนฯ ทัวทั้งพระอารามจนเสร็จลงแล้วโปรดสถาปนาให้ดำรงตำแหน่งเจ้าคณะกลาง ทรงรับหน้าที่ดูแลว่ากล่าวตักเตือนคณะภิกษุสงฆ์ ที่อยู่ในวัดแขวงกรุงเทพฯ ทั้งหมด และโปรดสถาปนาสมณศักดิ์สูงขึ้นเสมอเจ้าคณะรองชั้นสมเด็จ ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดสถาปนาขึ้นดำรงตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (๑ สิงหาคม ๒๓๙๔ – ๙ มกราคม ๒๓๙๖) และทรงโปรดให้ประกอบพระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระสังฆราชขึ้นที่วัดพระเชตุพนฯ และเฉลิมพระนามเป็นกรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส ศรีสุตตชิตยวงศ์ ณ วันศุกร์ขึ้น ๔ ค่ำ เดือน ๙ ปีกุน พ.ศ. ๒๓๙๔

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสสิ้นพระชนม์ในรัชกาลที่ ๔ ณ วันศุกร์ ขึ้น ๙ ค่ำ เดือนอ้าย ตรงกับวันที่ ๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๓๙๖ พระชนมายุ ๖๒ พรรษา ทรงมีผลงานด้านวรรณกรรมหลายเรื่องทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง เช่น ลิลิตตะเลงพ่าย กฤษณาสอนน้องคำฉันท์ สมุทโฆษคำฉันท์ ปฐมสมโพธิกถา ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดก ซึ่งนับเป็นวรรณกรรมชิ้นเอกทางพระพุทธศาสนาในสมัยรัตนโกสินทร์ ผลงานของพระองค์ทุกเรื่องล้วนเป็นคติสอนใจและให้เห็นว่าพระองค์ทรงใฝ่รู้ใฝ่เรียนเป็นนักปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญ และรอบรู้ในเรื่องศาสนา วรรณคดี โบราณคดี

ใน พ.ศ. ๒๕๓๓ องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (ยูเนสโก) ได้ประกาศยกย่องสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสเป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นด้านวัฒนธรรมระดับโลก นับเป็นพระสงฆ์รูปแรกที่ได้รับการถวายเกียรตินี้

ข้อคิดและแบบอย่างการดำเนินชีวิต

ข้อคิดและแบบอย่างในการดำเนินชีวิตที่ได้จากการศึกษาประวัติของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสคือ

๑. มีความศรัทธามั่นคงในพระพุทธศาสนา
๒. ทรงใฝ่รู้ใฝ่เรียน
๓. มีปัญญาเฉลียวฉลาด

บุคคลผู้ทำความดีตามหลักพระพุทธศาสนา

พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นแบบอย่างของผู้ทำความดีตามหลักพระพุทธศาสนา พระองค์มีพระมหากรุณาธิคุณต่อปวงชนชาวไทย โดยเฉพาะ “ความเมตตากรุณาต่อผู้ยากไร้” โปรดเกล้าฯ ให้จัดเรือบรรทุกเวชภัณฑ์ต่างๆ พร้อมแพทย์ไปในเรือ เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่อยู่ตามริมแม่น้ำลำคลองลี้ภัยเข้าไปในชนบทให้ได้รับการดูแลสุขภาพอนามัย และการรักษาพยาบาลเมื่อยามเจ็บป่วยไม่สามารถเดินทางมาโรงพยาบาลได้ โดยพระราชทานชื่อเรือว่า “เรือเวชพาหน์” และเมื่อเสด็จประพาสทั้งในพระนครและต่างจังหวัด ได้ทอดพระเนตรเห็นผู้ป่วยโรคเรื้อนปะปนในกลุ่มราษฎร จึงทรงพระราชกังวลถึงสุขภาพอนามัยของประชาชน โปรดเกล้าฯ พระราชทานทรัพย์ส่วนพระองค์แก่กรมอนามัย ให้จัดสร้างสถานพยาบาลโรคเรื้อนขึ้น พร้อมทั้งจัดตั้งมูลนิธิราชประชาสมาสัย เพื่อให้การศึกษากับบุตรผู้ป่วยโรคเรื้อน และเมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมเยียนราษฎรในชนบทที่ห่างไกล ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แพทย์ประจำพระองค์และหน่วยแพทย์พยาบาลในขบวนเสด็จตรวจรักษาราษฎรที่เจ็บป่วยทุกแห่งที่เสด็จฯ ด้วย

พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงให้ความอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง เสด็จพระราชดำเนินประกอบพระราชพิธีเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา

วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา พระราชพิธีทอดพระกรฐิน ทรงสร้างและปฏิสังขรณ์ถาวรวัตถุในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก พระองค์จึงทรงเป็นพุทธศาสนิกชนตัวอย่างที่ทรงกระทำความดีตามหลักพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

นำคิด ควรทำ

- ๑ แบ่งกลุ่มนักเรียน ให้เลือกศึกษาวิเคราะห์ และสรุปคุณค่าของชาดก ๑ เรื่อง คือเรื่อง ที่ขีติโกศลชาดก และลัทธิพาฐิชาดก โดยเน้นเรื่องคุณค่าของการปฏิบัติตนตามชาดกที่ศึกษา แล้วนำผลการศึกษามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน
- ๒ นักเรียนศึกษาเพิ่มเติมเรื่อง พระราชกรณียกิจด้านพระพุทธศาสนาของพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ที่เรานำมามาเป็นแบบอย่าง แล้วสรุปเป็นผังความคิดมานำเสนอหน้าชั้นเรียน
- ๓ นักเรียนยกตัวอย่างการทำความดีของบุคคลในประเทศที่นักเรียนสนใจ แล้วนำผลการศึกษามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

ปัญหาชวนคิด

- ๑ เพราะเหตุใดพระพุทธศาสนาจึงเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย
- ๒ วันอัฐมีบูชาเกี่ยวข้องกับพระพุทธเจ้าอย่างไร
- ๓ แบบอย่างการดำเนินชีวิตที่ได้จากการศึกษาเรื่อง ที่ขีติโกศลชาดก คือเรื่องใด
- ๔ ข้อคิดที่ได้จากการศึกษาประวัติพระราชนัดดา คือเรื่องใด
- ๕ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตสำหรับนักเรียนในเรื่องใด